

Yeni Denklem: Taliban, Rusya ve İran Yakınlaşması

Taliban hareketi ile Rusya ve İran arasındaki son birkaç yıldır, büyük bir yakınlaşma yaşandığı gözlenmektedir. Önceki dönemde gizli bir şekilde yürütüldüğü anlaşılan görüşmelerin açığa çıkması, 2016 yılının son günlerinde Moskova'da yapılan ve üç tarafın katıldığı toplantı ile oldu. Bu yakınlaşmanın görünen iki gerekçesi ise; DAESH grubunun Afganistan'da oluşturduğu tehdidi önleme ve her iki ülke (Rusya ve İran) diplomatlarının güvenliğini sağlama olarak gösterilmiştir.

Her ikisi de Amerika ile mücadele halindeki ülkelerin, yine Amerika ile mücadele veren Taliban'a yakınlaşmalarından daha doğal bir şey olmayabilir. Ancak Taliban grubu açısından bu çok ciddi bir taktik değişikliği anlamına gelmektedir. Taliban hareketi Washington ve müttefikleri tarafından kendisine uygulanan kuşatmayı aşmak ve Pakistan askeri istihbaratının uyguladığı baskılardan kendisini kurtaracak alternatifler bulmaya çalışıyor.

Taliban hareketinin yapısını ve özellikle de İran ve Rusya gibi ülkeler konusundaki görüşlerinin ne derece düşmanca olduğunu bilenler için böyle bir yakınlaşma söylentisi uzak bir ihtimal gibi görünse de, siyasette ebedi düşmanlıklar ve dostluklarını olmadığı düşünülürken bunu yabana atmamak gerekiyor. Taliban hareketinden heyet ve şahsiyetlerin İran'ın başkenti Tahran'a defalarca ziyarette bulunmaları, ebedi düşmanlık yerine siyasi zorunlulukların tercih edildiğini gösteriyor.

Taliban hareketi ile Rusya ve İran gibi iki ülkenin ilişkileri normal görünmemektedir. Dolayısı ile Taliban, Rusya ve İran üçlüsü arasındaki ilişkide her bir tarafın farklı hedef ve beklentileri olduğuna kuşku yok. Böyle bir ilişkinin varlığı için en önemli gerekçe, tüm tarafların DAESH'in artan gücünden rahatsız olmalarıdır. Rusya ve İran, Taliban hareketine yönelik yakınlaşmalarını bir yandan DAESH örgütüyle savaş ve öbür yandan bu örgütün Afgan topraklarında mevzi kazanmasını önleme gerekçelerine dayandırmaktadır. Nitekim, DAESH örgütünün Afganistan'daki gelişimi ve militan sayısının artışı Rusya'ya büyük bir güvenlik tehdidi oluşturmaktadır. Bugün Afganistan'da 2500 civarında DAESH militanı olduğu öne sürülmektedir ve örgüt her geçen gün gerek savaş kabiliyetlerini gerekse militan sayısını artırmaktadır.

Rusya ve İran devletleri, DAESH ile Taliban arasındaki farkı vurgularken Taliban'ın Afganistan halkı içinden çıkmış yerel bir hareket olduğunun ve küresel ihtiraslarının olmadığını farkında. Buna karşın DAESH ise kendi yönetimi altında küresel bir hilafet kurma peşinde.

Rusya ile Taliban arasındaki yakınlaşmanın sebeplerinden birinin de Moskova ile Washington arasında var olan gerilim ve geri dönen Soğuk Savaş durumu olduğu anlaşılmaktadır. Uluslar arası boyutta yeni ittifakların ortaya çıktığı böylesi bir dönemde Rusya; rakibi ABD'yi Afganistan'dan elini çekmeye zorlamak için Taliban'la yakınlaşma stratejisi uygulamaktadır. Zira, Amerika'nın Afganistan gibi bir yerde daimi askeri üs buldurması Orta Asya jeopolitiğinde Rusya'nın ulusal çıkarları için büyük bir tehdit olarak görünmektedir. Benzer şekilde İran yönetimi de, gerek bölgesel ve gerekse küresel politikalarda Amerika'ya baskı oluşturacak Taliban kartını kullanmak istiyor.

Ortadoğu'daki çekişmeler bağlamında bakıldığında, Taliban ile İran arasındaki yakınlaşmanın aslında İran ve Suudi Arabistan arasında yaşanan bölgesel rekabetle ilgili sebepleri de bulunmaktadır. İran Taliban'a yakınlaşarak, Yemen'de Husilere karşı mücadele veren Suudi Arabistan'ın yanında olduğunu duyuran Afgan hükümetine uyarıda bulunmuş olmaktadır. İran böylece Afganistan'da Şii kartı yerine, Taliban kartına sarılarak, hem bu ülkedeki hem de İslam dünyasında mezhebi ajanda ile savaştığı yönündeki suçlamalardan en az zararlı çıkmayı hedeflemektedir.

İran kendisini Afganistan'daki Şiilerin hamisi olarak gördüğü için Taliban ile geliştirmiş olduğu böylesi bir ilişki sayesinde bu ülkede yaşayan Şiiler konusunda olumlu sonuçlar elde etmiştir. Nitekim son 15 yıldır bu ilişkiler sayesinde Taliban tarafından Şiileri hedef alan hiçbir saldırı yaşanmamıştır. Ancak DAESH'in ortaya çıktığı Son iki senedir kanlı mezhebi saldırılar yeniden başlamıştır. 11 Ekim ve 23 Haziran 2015 tarihlerinde Şiilere yönelik bombalı saldırılar ile 2016 yılı içinde Kabil'de ve Mezar-ı Şerif'teki Aşura programlarına yönelik saldırılar, şiddet olaylarının artacağını göstermiş ve İran'ın kaygılarını artırmıştır. Bu kaygılar, bir denge arayışı ile Taliban ile yakınlaşma düşüncesini güçlendirmiştir.

Bu yakınlaşmanın diğer yanında bulunan Taliban hareketi, öteden beri Amerika ve müttefiklerince

kendisine uygulanan ablukayı ve siyasi izolasyonu kırmak ve en azından bölge ülkelerince meşru bir aktör olarak tanınmak istemektedir. Bunun yanı sıra, Taliban, yabana atılmayacak askeri bir güç haline gelerek Pakistan'ın vesayetinden çıkmaya çalışmaktadır Afganistan'daki savaşında gerek askeri ve gerekse mali yardımlarına muhtaç olduğu Pakistan dışında bölgesel ve küresel güçlerin desteği olmaksızın böyle bir vesayetten çıkamayacağını da bilmektedir.

Taliban'ın Rusya ve İran ile ilişkilerini Pakistan'a rağmen geliştirmesi dikkatle izlenmelidir. Ortak bir etnik yapıyı paylaşan ve benzer bir kültüre sahip olmanın yanı sıra Taliban mensuplarının Pakistan topraklarını kullanması öteden beri alışılmış bir durumdur. Bu gerçeğe rağmen Taliban'ın yeni müttefikler aramasının sebebi ne olabilir? İran ve Rusya ile ilişkileri güçlendirmesi böyle bir ihtiyacın sonucu mudur?

Kuşkusuz Taliban hareketi Rusya ya da İran ile geliştireceği ileri düzeyli bir ilişkinin Pakistan ile ilişkisine alternatif olmadığının farkındadır ancak böylesi alternatiflerin olması onun Pakistan baskılarına daha dayanıklı olmasını sağlayacaktır. Nitekim, Taliban'ın en büyük çekincesi, Pakistan hükümetinin günün birinde ABD ile anlaşıp kendisini kurban etmesi ihtimalidir. Taliban artık sadece Pakistan Hükümeti'ne muhtaç olmaktan ve onun kontrolünden rahatsızdır.

Sonuç olarak Rus ve İran hükümetlerinin Taliban ile bu yeni ilişkisi fiili bir durumdur ve sebepleri olduğu kadar sonuçları da olacaktır. Aktörlerin her biri değişik gerekçeler ortaya koysa da Afganistan'daki durumun daha da karışacağına kuşku yoktur. Bu durum, savaşı uzatacağı gibi ülkede yeni ve farklı bir vekâlet çatışmasını getirecektir.